

FRI-2G.510-1-ESIS2-02

AFTER DECADES OF LIBERAL POLICIES, EUROPE TAKES A SHIFT TO THE RIGHT⁴; ⁵

Orlin Kisiov, PhD Student

Department of Economics and International Relations

Faculty of Business and Management,

University of Ruse "Angel Kanchev",

Tel.: 0889663630

E-mail: orlinkisiov@abv.bg

Abstract: *The report analyzes the recent parliamentary results in European countries following the European Parliament elections. It focuses on far-right parties, which have gained power in most of the European Union member states. After decades of liberal policies, the European elections have acted as a catalyst for early national parliamentary elections. Issues such as migration and aid to Ukraine have propelled far-right parties in Europe, bringing them convincingly back into leadership roles.*

Keywords: *elections, parliament, European Union, government, far-right*

ВЪВЕДЕНИЕ

След десетилетия на либерална политика Обединена Европа се оказва на кръстопът. Във все повече държави крайнодесните популистски фракции набират електроална подкрепа с лозунги, представящи демокрацията като слаба, дисфункционална и дори изчерпана. Миграционните вълни, инфлационните процеси след ковид пандемията, войната в Украйна и изборите в САЩ без ясен победител, действат на крайната десница като наливане на бензин в огън.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Европа направи завои надясно, особено рязко след изборите за членове на Европейския парламент в през 2024 г. Националистически и крайно десни партии заеха властови позиции в целия ЕС. Преди гласуването за членове на европарламента това се случи в Португалия и Нидерландия, а преди две години в Италия. Резултатите от евроизборите предизвикаха предсрочни парламентарни избори в ред държави. След последните евроизбори към крайнодясната група „Идентичност и демокрация“ (ИД), влизат: Марин льо Пен с "Национален сбор" от Франция, дяснопопулистката „Австрийска партия на свободата“ и германската „Алтернатива за Германия“, Европейски консерватори и реформисти на Джорджа Мелони, партията на Виктор Орбан, българската „Възраждане“ и още ред десни партии от стария континент. А приоритетите, които афишират са за създаване на работни места, икономически растеж, повишаване на сигурността и борба с нелегалната имиграция, както и за намаляване на бюрокрацията в ЕС. По въпроса с миграцията, първата жена министър-председател на Италия Джорджа Мелони, се смята за агресивен националист, макар да я представят като относително умерена, след като е заела пронатовска външнополитическа позиция по отношение на Украйна. Тя слага на дневен ред законите на ЕС за правата на човека и ангажиментите към Конвенцията на ООН за бежанците. Опозицията, а сега и Върховният съд в Тирана, оспорват обявеното преди месеци

⁴ Докладът е представен на научна сесия в секция ЕВРОПЕИСТИКА И МЕЖДУНАРОДНА СИГУРНОСТ на 25 октомври 2024 г. с оригинално заглавие на български език: СЛЕД ДЕСЕТИЛЕТИЯ НА ЛИБЕРАЛНА ПОЛИТИКА ЕВРОПА ВЗЕМА ЗАВОИ НА ДЯСНО.

⁵ Докладът е финансиран по проект на Фонд „Научни изследвания“ в Русенски университет „Ангел Кънчев“, номер 24-БМ-01, с наименование „Изследване на предизвикателствата и перспективите пред българските организации в условията на дигитализация и интернационализация на икономиката“.

споразумение за предоставяне на убежище между Мелони и албанския министър-председател Еди Рама, като се позова на потенциално нарушение на суверенитета на страната. Въпросът е за бежанците, спасени в морето от италиански кораби. Търсещите убежище ще останат в Албания, докато молбите им се разглеждат или докато ги репатрират. Мелони изтъква сделката, която е широко критикувана от правозащитни организации, като модел за други европейски държави. Проектът за този подход е подписаната от Доналд Тръмп политика, която задържах търсещите убежище в Мексико, докато се обработваха молбите им. Връзката не спира дотук. Европейската десница със сигурност ще получи нов тласък, ако бивш президент на САЩ отново заеме поста на вота през ноември 2024 г. (Sanderson, 2023). Още повече, че Тръмп обявява, че иска да спре убийството на хора с войната в Украйна и да посредничи за постигане на мир между Путин и Зеленски. Мелони е националист и в други отношения. Тя прокара забрана за продажба на култивирано месо в Италия, което е в разрез с европейските правила. Противопоставя се на Европейския механизъм за стабилност, който е ключов за предпазване на ЕС от финансова дестабилизация, но който Мелони смята за потенциална задна врата, през която Брюксел може да влияе върху намаляването на италианския дълг. Само, че малко след пандемията ЕС отпусна на Италия около 200 млрд. евро под формата на заеми и безвъзмездни средства като гарант. Надигането на десните в Европа е факт, въпросът е колко силно ще е това влияние. Италианците са се примирили, че крайната десница не може да бъде спряна в Европа, дори ако правителството на Мелони не издържи. Има ли риск тя и нейните последователи "да носят маска" докато всички десни дойдат на власт в Европа и тогава да свалят маската, което ще е ужасяваща перспектива. Защото някои приемат партията на Мелони "Италиански братя" за корен с постфашистка традиция. И предвещават завръщане към крайната десница в стил Мусолини. Докато предшественикът ѝ Силвио Берлускони, води умерена политика, поради което инвеститорите не бяха много внимателни и едва не доведе ЕС до разруха с кризата в еврозоната.

Шест месеца преговори и националистическата партия PVV на Герт Вилдерс постига споразумение за дясно правителство на Нидерландия. От май месец тази година, тя е в коалиция с две десни и една либерална партии. Постовите в кабинета костваха на победителя Вилдерс още четири седмици преговори. За министър-председател на 2 юли е назначен 67-годишният Дик Скооф, висш служител в холандското министерство на правосъдието. Той не принадлежи към никоя партия, ръководил е холандската разузнавателна агенция AIVD, антитерористичната агенция NCTV и холандската имиграционна служба в началото на 2000-те години. Проблемът с ограничението на мигрантите е номер едно за Партията на свободата на Вилдерс като отговор на най-големите тревоги на сънародниците му. Неговото правителство се опитва да се откаже от миграционните правила на Европейския съюз. В своя правителствен план, коалицията посочва, че ще се стреми към "най-строгия режим за предоставяне на убежище" и по-стриктен граничен контрол. Експертното 4 партийно правителство се излъчи от Партията на свободата на Вилдерс с дясноцентристката Народна партия за свобода и демокрация VVD на премиера в оставка Марк Рюте, новата партия – Нов социален договор, NSC и протестната партия на фермерите – Фермерско гражданско движение, BBB в коалиция със силно мнозинство от 88 места в 150-местната Долна камара. Нидерландия е петата по големина икономика в ЕС и ще се присъедини към Унгария и Полша в оспорването на миграционната политика на ЕС, въпреки договорената споделена отговорност на страните членки. Ще се ограничи трудовата миграция като на хората без специални знания и опит, ще им трябва разрешително, за да работят. Ще се затяга и контролът по прием на чуждестранни студенти. Кабинетът залага на увеличението на офшорния добив на газ в Северно море, ще бъде ускорено изграждането на четири ядрени реактора за следващите 10 години. Тези планове ще се финансират с 14 млрд. евро от съкращения на разходите до 2028 г., включително. Новото правителство обещава подкрепата за Украйна и ще заделя най-малко 2% от нидерландския брутен вътрешен продукт за отбрана, в съответствие със споразуменията на НАТО. Вилдерс събира почти 24% от гласовете на вота с евроскептична и ксенофобска програма, което показва, че холандската

толерантност се е охладила. Той спечели симпатиите с изказването: "Грижата за нидерландците трябва отново да е на първо място". По отношение на имигрантите се прокрадват изказванията му, че получават твърде много социални помощи и хората без разрешение за пребиваване трябва да бъдат депортирани насила. При правителството на министър-председателя Рюте за 2023 г. около 70 000 души са подали молба за убежище в Нидерландия - почти колкото през 2015 г., когато беше пикът на бежанската вълна към ЕС. Вилдерс спечели вота и с критика на исляма и поиска налагане на данък върху носенето на забрадки. Но в правителствената коалиция сложи точка на това говорене. Освен съкращения на администрацията той залага и на разтоварване на фермерите от някои екологични разпоредби. Жестът е към популисткото Фермерско гражданско движение – което влезе във властта и настоява да се отърват от мерките, въведени от предишното правителство за ограничаване на азотните емисии от фермерите, които са вредни за нидерландската околна среда. Пред новия "Кабинет на надеждата", както го наричат в Нидерландия, стоят много предизвикателства, по които няма съгласие и на управляващите ще им се налага да работят с плаващи мнозинства в парламента. Затова е важна ролята на министър-председателя като обединител. Защото, ако той се провали, се отива на нови избори. Нещо неприемливо за тримата по-малки коалиционни партньори, чиито рейтинг пада за разлика от популярността на Вилдерс.

Мигранската политика със затягане на правилата, е сред приоритетите на новото португалско правителство, начело с Луиш Монтенегро. Неговата партия Демократически алианс (ДА) спечели изборите на 10 март т.г. с малка преднина пред действащата Социалистическа партия (СП). Говори се за 400 000 висящи процеса, свързани с пребиваването на мигранти в страната. А правителството ще забрани механизъм, наречен "проявление на интерес", който позволява на мигранти извън ЕС без трудов договор да се преместят в Португалия и да искат пребиваване след плащане на социално осигуряване за една година. Т.е. те трябва да имат трудов договор, преди да дойдат в страната. Което означава влизане само на квалифицирани кадри и студенти. Около 800 000 мигранти живеят в Португалия, което е почти двойно в сравнение с преди десетилетие. Това са около 14% от данъкоплатците и са допринесли с над 1,6 млрд. евро за икономиката през 2022 г. Но и са получили около 257 млн. евро (Demony, C., Rua, P., 2024). Три месеца преди европейските избори Португалия става поредната европейска държава със завой надясно. След осем години управление социалистите отстъпват пред дясноцентристите. Демократичният съюз печели с близо 30% от гласовете или това са 79 депутати в 230-местния парламент. Социалистите имат само двама депутати по-малко. Изборите се проведеха, след оставката на премиера социалист Антонио Коша заради разследване за корупция.

Франция получи ново правителство, начело с консервативния премиер Мишел Барние след като президентът Еманюел Макрон свика предсрочни избори за Народно събрание на 9 юни заради поражението на президентската коалиция на изборите за Европейски парламент. Тогава крайно дясната Национален сбор постигна значителен успех, което не се хареса на президентската партия „Ренесанс“. Крайнодесните на Марин льо Пен спечелиха съкрушителна победа на евровота срещу партията на Макрон. Крайната десница достигна "почти 40% от подадените гласове " във Франция. Предсрочният вот е рискован и се случва три години преди края на президентския мандат. Мари Льо Пен настоя за ограничаване действията на президента Макрон относно военната помощ за Украйна, с което спечели гласовете на обикновените французи и определи икономическото състояние на държавата като катастрофално. За предсрочния вот - Четирите основни леви партии - "Непокорна Франция", Социалистическата партия, "Екологите" и Френската комунистическа партия се споразумяха да си поделят почти всички 577 избирателни района и да се обединят под името "Нов народен фронт", което препраща към коалицията, сформирана във Франция през 1936 г., известна с въвеждането на първите платени отпуски в страната. Левите партии във Франция искат да понижат възрастовия праг за пенсиониране, отмяна на непопулярната пенсионна реформа на Макрон, да обвържат заплатите с инфлацията и да въведат данък „богатство“ (mediapool, 2024). И все пак десните не успяват да направят кабинет, който

спечелиха изборите на първи тур. На втори тур, най-много депутати печелят левите партии. А правителството на Мишел Барние, е съставен предимно от членове на неговата дясноцентристка Републиканска партия и центристите около Макрон, които заедно имат над 200 депутати. След парламентарният вот долната камара на парламента е разделена на три основни блока: левите – „Нов народен фронт“, центристките съюзнции на президента Макрон и крайнодесният „Национален сбор“. Никоя от трите групи няма мнозинство, а на Барние на 8 ноември вече му искат вот на недоверие, внесено от 192-ма депутати от левия „Нов народен фронт“, съставен от крайнолявата „Непокорна Франция“, социалисти, зелени и комунисти. За да оцелее при правителство на малцинството на него ще му се наложи да разчита на десните гласове на Льо Пен. Центристката консервативнолиберална партия „АНО 2011“ (Действие на недоволните граждани) стана първа сила на евровота – 26,14% в Чехия тази година. Създадена от бизнесмена Андрей Бабиш през 2012 г., без ясна идеология, тя заема прагматични позиции и обра гласовете с чисто десни обещания – борба срещу нелегалната миграция, отмяна на забраната за двигателите с вътрешно горене и промяна на „Зелената сделка“. "Преди всичко искаме Чешката република да остане суверенна държава. Досегашните преговори показаха, че това няма да е възможно в групата „Обнови Европа“, заяви това лято Бабиш и изтегли 7-те си евродепутати от центристката формация. Амбициите му са големи, а високият му рейтинг прогнозира на идните парламентарни избори в Чехия да се върне в управлението като министър-председател с популистка крайно дясна политика. Унгарският премиер Виктор Орбан държи първенството и засега е най-дългогодишният десен популист- лидер на страна в ЕС, въпреки високата инфлация в страната, която е и най-голямата в ЕС. Алтернативата за Германия (AfD) сега редовно събира над 20%, което я прави втората най-популярна партия в Германия, след ХДС/ХСС и повече от СДПГ и Зелените.

Вотът за европейски парламент на 9 юни, също предизвикват нови парламентарни избори в Австрия, които се проведеха на 29 септември. Тук крайнодясната Австрийска партия на свободата (АПС) победи консервативната Австрийска народна партия (АНП) на канцлера Карл Нехамер. АПС взе 28,8% от гласувалите и за пръв път в историята си спечели национален вот, АНП остава втора политическа сила с 26,3%, а Австрийската социалдемократическа партия отбелязва рекордно слаб резултат от 21,1 процента. НЕОС печели 9,2%, "Зелените" имат 8,3 процента. "Партия на свободата" спечели като заевроскептична позиция по време на кампанията под лозунга "Да спрем лудостта на ЕС" и представяше ЕС като подстрекател на войната в Украйна. Крайнодясната АПС настоява за масово експулсиране на чужденци и задължение за асимилация за натурализираните. През ноември миналата година нейният радикален лидер Херберт Кикъл заявява открито, че иска да лиши австрийците от чужд произход от гражданство. Очертава се трудно съставяне на правителство, консервативната Австрийска народна партия на канцлера Карл Нехамер е единствената партия, готова на преговори за коалиция с Партията на свободата. Нехамер обаче многократно е изключвал възможността да влезе в правителство с Херберт Кикъл. Затова от АСП виждат отстраняването Нехамер от лидерския пост на АНП като възможност за общо правителство. Засега обаче такъв сценарий няма. В България след поредица от краткотрайни правителства, ГЕРБ спечели и националните, и европейските избори с убедителна преднина. Но въпросът за съставяне на правителство остана висящ. Освен ДПС, никоя партия не заяви, че ще участва в правителство на малцинството, обявено от Бойко Борисов. Изненадата на последния вот е новата националистическа партия „Величие“, която влезе в парламента. България организира шест поредни за последните 4 години избори, този път две в едно – евровот и парламентарни. Избирателната активност е исторически най-ниската - около 32%, а за първи път участието в евроизбори е по-високо, отколкото за национални. До вота се стигна след неуспешния опит за ротация в кабинета "Денков-Габриел". Коалицията „Продължаваме промяната – Демократична България“ /ПП-ДБ/, която помете ГЕРБ на изборите през 2021 г., остана далеч от предишните си резултати, наказана от избирателите си заради съвместното управление с ГЕРБ, подкрепяно от ДПС. Тя е с почти изравнен резултат с националистическата партия "Възраждане". В последния парламент влизат още БСП и

"Има такъв народ", но голямата изненада е прескачането на 4-процентната бариера от новата неизвестна националистическа партия "Величие", популярна с проруски позиции и свързвана с основателя на туристическия обект край Варна „Исторически парк“. "Възраждане" даде заявка за правителство само със свой мандат и при изпълнение на условията ѝ - отказ от еврото, излизане от НАТО и спиране на помощта за Украйна. БСП няма да се коалира с ГЕРБ, но приема да подкрепи експертно правителство, за каквото се обяви и ИТН. Заради невъзможността за нов кабинет, за 27 октомври са насрочени поредните предсрочни парламентарни избори. А социолозите предричат безспорна победа на центристите от ГЕРБ след като Бойко Борисов за 3 години извън властта почти успя да стопи негативите от предишните си управления. ПП-ДБ запазват резултата от последните избори, Ахмед Доган и Делян Пеевски, ще делят гласовете на ДПС, нещо подобно очаква и БСП заради свалянето на Корнелия Нинова, така че служебната победа е почти ясна. А кой е губещия, е също ясно.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Политическите процеси в Австрия стават образец за възход на популистка десница в цяла Европа. До преди няколко години Виктор Орбан беше изолиран като проводник на руски и китайски интереси в ЕС, но в момента той лидира за представител на крайно десните. Ако Андрей Бабиш се върне начело на чешкото правителство ще имаме три държави в това число и Унгария принадлежащи на крайната десница в Централна Европа. Междувременно при немците „Алтернатива за Германия“ набира все повече електорална мощ, Герт Вилдерс е в Нидерландия, във Франция - партията на Мари льо Пен взе трето място на парламентарните избори, но социологическите проучвания я сочат за фаворит за следващите президентски избори. Джорджа Мелони в Италия, от крайнодясно се позиционира в центъра, след като оглави италианското правителство. Но все повече анализатори сочат, че при евентуална победа на Доналд Тръмп на предстоящите избори в САЩ, Мелони ще се върне към крайнодесните си възгледи. Настъпи ли ерата на автократите, както пише Гидиън Рахман, ще разберем съвсем скоро, след президентските избори в САЩ. Несъмнено такъв модел, може да пробие и в България, след настоящите парламентарни избори.

REFERENCES

- Allnutt, L. (2024) Is France's Far-Right Victory A Turning Point For Europe? Prague: RFE <https://www.rferl.org/a/french-far-right-win-national-rally-marine-le-pen/33017406.html> [accessed on 25.09.2024]
- Brown, G.(2024) Europe is in thrall to the far right – that’s the result of appeasement by so-called moderates.London: The Guardian <https://www.theguardian.com/commentisfree/2024/sep/17/europe-far-right-appeasement-france-populist-progressive> [accessed on 25.09.2024]
- Ceron, M., Christiansen, T., Dimitrakopoulos, D. (2024) European Administrative Governance. UK: Palgrave Macmillan
- Chukov, V. (1999) Foreign policy and ideas. Sofia: Paradigma press
- Cokelaere, H. (2024) Dutch government announces ‘strictest asylum policy ever’. Brussels: Politico Europe <https://www.politico.eu/article/dutch-government-announces-strictest-asylum-policy-ever/> [accessed on 26.09.2024]
- Demony, C., Rua, P. (2024) Portugal toughens migration rules after swing to the right. London: Reuters <https://www.reuters.com/world/europe/portugal-toughens-migration-rules-after-swing-right-2024-06-03/> [accessed on 25.09.2024]
- Holligan, A., (2024) Dutch government sworn in after Wilders election win. London: BBC <https://www.bbc.com/news/articles/cd1r0xvn0z5o> [accessed on 25.09.2024]

Jones, S. & Bayer, L. (2024) Portugal election: centre-right alliance claims victory, rejects role for far right. London: The Guardian <https://www.theguardian.com/world/2024/mar/10/portugal-election-centre-right-coalition-on-course-for-narrow-victory> [accessed on 26.09.2024]

Karnitschnig, M. (2024) Austrian election offers far right a springboard back to power. Brussels: Politico Europe <https://www.politico.eu/article/austria-election-far-right-springboard-power-herbert-kickl/> [accessed on 26.09.2024]

Knight, B. (2024) Germany's new populists BSW challenge the far-right Af D. Berlin: DW <https://www.dw.com/en/eu-elections-2024-bsw-wagenknecht-results/a-66470345> [accessed on 26.09.2024]

Krastev, I. (2017) After Europe. USA: University of Pennsylvania Press

Lowen, M. (2024) Italy prepares to open controversial migrant centre in Albania. London: BBC <https://www.bbc.com/news/articles/c2lke090kgko> [accessed on 25.09.2024]

<https://www.mediapool.bg/levite-vav-frantsiya-sazdavat-nov-naroden-front-za-izborite-news360163.html> [accessed on 25.09.2024]

Rachman, G., (2023) The Age of the Strongman. New York City: Other Press

Sanderson, R., (2023) Meloni, Wilders and Europe's Ascendant Far Right. London: Bloomberg <https://www.bloombergtv.bg/a/4-analizi/124916-meloni-vilders-i-nadigashtata-sekrayna-desnitsa-v-evropa> [accessed on 26.09.2024]

Schmitz, R. (2024) 5 takeaways from Germany's regional elections after far right makes historic gains. Washington, D.C.: National Public Radio <https://www.npr.org/2024/09/02/nx-s1-5097895/5-takeaways-germanys-regional-elections> [accessed on 25.09.2024]

Verheugen, G. (2007). Europe in Crisis: Rethinking the European Idea. Sofia: Bulgarian Bestseller Publishing house [accessed on 25.09.2024]